

УДК 321.01+141.7+130.2

ПОЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ В ЇЇ АНТРОПО-ОНТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

д. філос. н., проф. О. М. Кузь, канд. соц. н., доц. І. В. Жеребятнікова

Політичне є частиною нашого
онтологічного статусу.

К. Шмітт

У статті досліджується феноменологічний та дискурсивний модули кореляції соціального та політичного. Антропо-онтологічне осягнення політичної реальності здійснюється через виявлення співвідношення соціального і політичного за допомогою антропологічного підходу до політики. Робиться висновок про те, що в соціумі відсутнє специфічно політичне; сутністю політичного є становлення соціальності, соціальність побутує через політичне.

Ключові слова: політика, політичне, політична реальність, соціальна реальність, соціальність, суб'єкт, суб'єктність.

Актуальність теми. Попри те, що категорія «політична реальність» є ключовою в осягненні та інтерпретації політичних процесів, наразі не випрацьований єдиний методологічний підхід до її тлумачення. Це виводить нас на глибшу проблему інтерпретації політики й природи політичного, що також постає предметом наукових дискусій та незгодженості теоретико-методологічних позицій різних дослідників. На праксеологічному рівні проблема зазвичай розв'язується через конкретно-ситуативне розуміння наведених понять, у теоретичній площині все «політичне» здебільшого ототожнюється з «владним». Не погоджуючись з таким розумінням політики і прагнучи ввести цей феномен у ширший контекст, пропонуємо розглянути політичну реальність через її онтологічні підвалини.

Парадоксальна ситуація надзвичайної розповсюдженості термінів «соціальна реальність» і «політична реальність» при абсолютній невизначеності їх значеннєвого наповнення додає неминучої вмотивованості нашій розвідці. У більшості випадків ці терміни застосовуються на рівні «самої-собою-зрозумілої» аксіоматики. Враховуючи їх наріжний статус і те, що вони слугують підґрунтям для багатьох інших, похідних, понять, окреслена ситуація є абсолютно незадовільною. Показовою у цьому плані є розузгодженість різних дискурсів у межах політичної науки, коли теоретизації політики та практичні розвідки відбуваються у різних площинах, зазвичай не перетинаючись. Варто також наголосити домінування політичного праксису й, відповідно, авторитет політологів-практиків, що призводить до ситуативних, операціональних, окремішніх визначень політичної реальності, що взагалі не співвідносяться з соціальною реальністю, внаслідок чого онтологічні аспекти політики залишаються поза увагою [1].

Виходячи з вищезазначеного, **об'єктом даного дослідження** є онтологічний статус соціальної та політичної реальності; **предметом** – феноменологічні та дискурсивні модуси кореляції соціального й політичного. Наріжною **метою дослідження** є антропо-онтологічне осягнення політичної реальності. Для досягнення мети необхідно розв'язати низку дослідницьких завдань, зокрема, виявити співвідношення соціального й політичного через застосування антропологічного підходу до політики.

Ступінь розробленості проблеми. Окремі ідеї з онтології соціальності пов'язані з іменами провідних західних теоретиків (Е. Гуссерль, Е. Муньє, М. Гайдеггер, М. Вебер та ін.) і методологів (З. Бауман, В. Куайн, Ч. Міллз та ін.). Також варто наголосити розробки, що стосуються соціальних підґрунть і філософії політики: А. Бадью, К. Гаджиєв, І. Джохадзе, Ю. Евола, С. Жижек, Ш. Муфф, О. Панарін, С. Пролєєв, Ж. Фройнд та ін. Однак, незважаючи на праці зазначених мислителів, проблема у постановці, винесеній у назву статті, наразі є недостатньо опрацьованою.

Суть політики включає три передумови: відношення наказу та підпорядкування, що визначає порядок, відношення приватного й суспільного, що визначає думку, відносини друга і ворога, що визначають боротьбу. Саме тому, що суть політики мобілізує ці передумови, особливо першу і третю, вона викликає різку ворожість тих людей, що відмовляються визнавати, що відносини влади неминуче породжуються людською різноманітністю, так що навіть акти опору і відмови можуть мати сенс тільки по відношенню до фактичних даних підпорядкування та примусу. Суспільство без політики було б суспільством без порядку (анархією, що породжує надкомпенсацію у вигляді диктатури), думок (найбільш повною відсутністю свободи) і боротьби (смертю).

Весь історичний досвід свідчить на користь того, що те чи інше трактування політики, те чи інше розуміння її сутності як феномена соціального життя істотно впливає на характер процесів, що відбуваються в політичній сфері суспільства. Існуючі уявлення про світ політики багато в чому визначають форми й цілі діяльності як суб'єктів політики, так і політичних інститутів, політичної системи в цілому. Можна послатися в даному випадку на позицію К. С. Гаджієва: «Необхідно окремо наголосити, що самий світ політичного у власному сенсі слова – це історичний феномен, що виник на певному етапі історичного розвитку у тісному зв'язку з процесами формування й виокремлення громадянського суспільства. Причому як масштаби, так і зміст поняття політичного протягом усієї історії зазнавали істотних, якщо не радикальних змін. Відповідно змінювалися й трактування світу політичного, його компонентів, призначення й функцій» [2, с. 10–11]. Піддаючи сумніву положення, що формування політичного пов'язане з виникненням громадянського суспільства, цілковито погодимося з тим, що трактування світу політичного завжди історичні.

Цікаво те, що при аналізі взаємовідносин держави й громадянського суспільства, як справедливо зазначає О. І. Соловйов, ідентифікація політичного постає, в принципі, фундаментальною складністю. Він наголошує, що при

віднесенні соціальних проблем до політичних (чи навпаки – виключенні тих чи інших процесів зі сфери політики) головну роль відіграють суб'єктивні якості правлячої еліти, фахівців, які аналізують соціальну динаміку тощо. Тому від інтелектуальних здібностей цього кола людей, їхнього досвіду, аналітичної майстерності, оснащеності спеціальними знаннями фактично залежать численні макроякості політичної системи, в тому числі її здатність контролювати соціальні відносини тоді, коли не спрацьовують такі суспільні регулятори як мораль, право, механізми самоорганізації тощо. Більше того, держава має неконтрольовану можливість довільно надавати політичного статусу проблемам, за якими відбувається діалог із суспільством, або ігнорувати ті чи інші питання як політичні [3, с. 32–33].

Насамперед варто зазначити, що політика як соціальне явище пов'язана із взаємодією не лише великих соціальних груп. Політичне поле індивіда починає формуватися вже тоді, коли він свідомо реагує на – хай і опосередкований – вплив на нього соціальної реальності і вирішує істотні політичні питання: Ким бути? Яким бути? Зрештою – з ким бути? Індивід у соціальній реальності повинен бути «політиком для себе»: не реальність повинна цілковито панувати над ним, а він сам повинен регулювати її вплив на себе відповідно до своїх життєвих планів. Для індивіда це, за термінологією М. Вебера, найбільш значущий вид діяльності із «самостійного керівництва». Можна сказати, що *політичною є насамперед процесуальність соціальної реальності*, оскільки вона є результатом цілепокладаючих інтенцій. Тому правомірне таке розуміння політики: «Процеси в державі чи організації (включаючи групи всіх видів, наприклад, родини), пов'язані з впливом на зміст і реалізацію поставлених цілей, настанов та їх управління» [4, с. 39].

Погодившись із тим, що політика як соціальне явище конституюється не лише взаємодією великих соціальних груп (чи індивідів, які виражають інтереси цих груп), стає очевидним наступне. По-перше, для розгляду її соціальної сутності правомірно говорити про індивідуальну діяльність, адже лише вона породжує і через неї проявляється світ політичного. Як зазначає В.

В. Ільїн, «матерія політичного – соціальність, міжсуб’єктивна тканина спілкування, стихія обміну діяльністю, людська взаємодія, інтеракція, зовні та окрім яких стосовно питань політики нічого іншого не існує. ...результативна людська комунікація як ефективний процес у всій багатогранності перипетій і розгалужень – контрапункт політичного» [5, с. 44]. Але, по-друге, для того щоб вийти на належний рівень «загальності», варто мати на увазі також діяльність соціального суб’єкта як такого. Лише у цьому випадку ми зможемо дати визначення політики, повністю сполучене з наявним політичним полем, як актуальним, так і потенційним.

Формально можна зробити висновок щодо вкоріненості політики в соціальності, ґрунтуючись на визнанні того, що відсутній «особливий тип політичної людини», «специфічний суб’єкт політичної та лише політичної дії» [6, с. 6–7]. Це, на наш погляд, свідчить про нерозривний зв’язок політичного й соціальності в процесі становлення останньої, коли суб’єкт активно оволодіває простором соціальності, в якому він здобуває ресурси, намічає цілі, покладаючи сферу своїх інтересів і задовольняючи тим самим свої онтологічні потреби. Однак ця вкоріненість найчіткіше окреслена антропологічними підходами. Сучасні антропологічні концепції політики, що йдуть від ідеї Аристотеля, згідно з якою людина є політичною істотою, яка природно призначена жити в суспільстві, вважають політику органічно притаманною людському роду. Витоки її – в колективній природі людини, її індивідуальній свободі, в суспільному розподілі праці й у складній та суперечливій взаємодії індивідів, що витікає з попереднього, а на наступному етапі може розглядатися під кутом зору командування й підкорення, або як існування політичного у вигляді системи відносин «друзів» та «ворогів».

Французький дослідник П’єр Ансар вважає, що антропологічне дослідження політичної реальності виявляє динамізм і напругу, притаманні фундаментальним соціальним відносинам, що складаються з комплементарності й антагонізму, котрі обумовлюють первинну внутрішню напругу, що живить соціальні конфлікти. У своїх роздумах він відштовхується

від ідей французької антропологічної школи, насамперед, від праць Жоржа Баландьє [7; 8], який радикально дистанціюється від поширеного розрізнення соціального, осягнутого як простір традиції, безперервності, та політичного, витлумаченого як сфера конфліктів (що часто розглядаються як штучні). Така дослідницька перспектива потребує, на думку П. Ансара, перевизначення проблеми «політичного», оскільки «всі дослідження “прихованої напруги” демонструють, наскільки ілюзорне радикальне розрізнення політичної та соціальної сфери» [9, с. 114]. Тому одне із завдань політичної антропології П. Ансар вбачає в тому, щоб виявити існування напруги взагалі, розглянутої як «інфраполітична». Це, безумовно, не виключає виокремлення власне політичної галузі, проте, залишаючись в цій галузі, неможливо наблизитися до чіткого розрізнення інстанцій, що складають межу між так званим політичним і соціальним.

Із антропологічно переосмисленого зближення соціального й політичного П. Ансар робить два висновки. Перший стосується меж політичного, які в цій перспективі стають рухливими й нечіткими. Динаміка соціальності завжди транспортується у визнану владу, обумовлює соціальне підґрунтя політичної легітимності, а соціальні конфлікти трансформуються у конфлікти політичні. І в цьому сенсі можна сказати, що у будь-якому соціумі політичне всюдисуще. Другий висновок, що витікає з антропологічного прочитання проблеми політичного, пов'язаний з нестабільністю політичного. Вона стає зрозумілою, якщо ми визнаємо нестійкість, притаманну соціальним відносинам, і принципову незавершеність усілякого соціального устрою [9, с. 114]. Ось ця «незавершеність усілякого соціального устрою» і обумовлює ту динаміку, що руйнує історично обмежені «суспільні форми», виключає «кінець соціального».

Як вже було зазначено, антропологічний підхід до розуміння політичного цінний тим, що потребує вивчення обумовленості *політики* природою людини як родової істоти, вбачає в ній *форму, спосіб колективного людського існування*. У цьому сенсі евристичним нам здається дослідження Жюльєна Фройнда «Сутність влади». Розглядаючи владні відносини такими ж

автономними, як і політичні відносини, Ж. Фройнд вважає, що політичне начало є органічним і властивим усім видам діяльності: політика сутнісна, а не конвенційна; вона не похідна від якогось більш первинного за неї феномена. Уводячи розрізнення між публічним і приватним у політиці, Ж. Фройнд, з одного боку, вважає, що політичне начало розповсюджується й на приватну зону, з іншої – своїм визначенням політики виводить цю зону за її межі, оскільки вона не має спільних із нею функцій. Політику він визначає як діяльність, що має на меті підкріплювати силою, ґрунтованою на праві, зовнішню безпеку та внутрішню злагоду окремої політичної одиниці з іншою, гарантуючи лад під час боротьби, що виникає з розрізнення, протистояння думок та інтересів [цит. за: 10, с. 45].

Приватна сфера, як її тлумачить Ж. Фройнд, дійсно є політичною, оскільки «приватність виключає, роз'єднує, відокремлює. Вона постає соціальним відношенням, що водночас і обумовлює, дискримінує, і тому ґрунтується на особистому інтересі та націлене на спеціальну мету, навіть в межах однієї асоціації чи автономної групи» [цит. за: 10, с. 46]. Проте якщо слідувати аргументації Ж. Фройнда, політичною вона стає лише у тому випадку, якщо людина, яка не є «полоненою політики», бо здатна обирати у приватній зоні, погоджується на контроль з боку сфери публічного. Вочевидь, досягнення «спеціальної мети», за якою стоять особисті інтереси, у приватній сфері правом зазвичай не регламентується.

Людина живе в суспільстві, проте не існує суспільства, яке могло б жити без політики. Як вид діяльності, що має різні форми, але завжди одну суть, що служить практичній організації та згуртуванню суспільства, політика породжується елементарною товариськістю людини. «Політика, – пише Жюльєн Фройнд, – не підпорядковується бажанням і фантазіям людини, яка не може робити того, чого вона не може робити, або бути тим, чим вона не може бути. Людина може придушити політику тільки за рахунок придушення самої себе... Політика є суттю у двох сенсах – з одного боку, як одна з основних категорій, постійних і невикорінних з людської природи й існування, а з іншого

боку, як дійсність, що залишається тотожною самій собі, незважаючи на зміни, що відбуваються на земній поверхні. Іншими словами, людина не винаходила політику або суспільство і, з іншого боку, політика завжди залишиться тим, чим вона завжди була»[11, р. 44–45].

Інтерпретуючи відому думку Аристотеля про політичну природу людини, Ж. Фройнд вирізняє в ній наступні положення: 1) людина є політичною істотою за своєю природою, інакше кажучи, політика сутнісна, а не конвенційна; 2) людина без поліса є або чимось нижчим, твариною, або вищим, богом; 3) політичний стан органічний людині. Вчений вважає, що не існує та не існувало аполітичного чи дополітичного суспільства, оскільки політичне начало є органічним і притаманним усім видам діяльності. Будучи однією з форм панування людини над людиною, політичне в суспільстві та в людині дорівнює самому собі в усі часи. Воно виконує постійну функцію – функцію зведення в єдине розрізненого на групи, класи й прошарки суспільства. Сама політика об'єднує в суспільстві те, що вона ж і роз'єднує, починаючи з окремих суспільств і закінчуючи світом у цілому, вона *живиться соціальною гетерогенністю*. Суспільство уявляється безпосередньо політичним тому, що політичні відносини за своєю природою соціальні, хоча є лише одним з різновидів соціальних відносин. У той же час усілякі соціальні відносини припускають їхню політизацію, проте не є, тим не менш, специфічно політичними.

Всюдисущість політики та її невиводимість з буття влади та держави дозволяють вбачати її підвалину в соціальності як такій, в тій специфічній, наділеній смислом комунікації суб'єктів, в якій вони реалізують свої інтереси, формують себе і той соціальний світ, який, відчужуючись, починає протистояти їм. Визнавши соціальні підґрунтя політики, ми тим самим визнаємо, що вона пов'язана не лише з інституціональними владними, але й персоніфікованими вольовими відносинами. На користь цього свідчить те, що родовою потребою людини є не потреба у владі, а потреба в об'єктивації суб'єктивної волі. Ця потреба на субстанціальному рівні проявляється в цілепокладаючій діяльності

людини. Сполучаючись із соціальною сутністю людини, вона й живить політичні процеси.

Якщо врахувати багатомірність композиції соціальної реальності, полісуб'єктну структуру соціуму, стає очевидним, що тканину цієї реальності зіткано з багатьох цілепокладаючих взаємодій, котрі й складають онтологічну підвалину політики як соціального феномена. Основою тканини, що забезпечує її надійні якості, є право як легітимована сукупність інституцій. У своїй сукупності вони повинні забезпечувати цілісність соціуму, можливість інтеракції та задоволення онтологічних потреб наявних суб'єктів в їх сутнісному вираженні.

Бельгійська дослідниця Шанталь Муфф, відома разом з Ернесто Лакло як «жерці постмарксизму», продовжуючи традицію розрізнення «політики» і «політичного», пристрасно ангажовану Карлом Шміттом, зауважує, що «існування даної дистинкції передбачає визнання двох різних підходів: політологічного, чий об'єкт є сфера «політики», і політико-теоретичного, який є полем філософського дослідження; останній займається не фактами «політики», але сутністю «політичного». Якщо б ми захотіли висловити подібне розрізнення у філософських термінах, ми могли б, кажучи мовою Гайдеггера, сказати, що політика має справу з «онтичним», а «політичне» – з «онтологічним». Це означає, що визначенням «онтичне» охоплюється все різноманіття практик конвенціональної політики, а терміном «онтологічний» позначається все, що має відношення до того, як влаштоване суспільство» [12, с. 88].

На противагу деліберативній (той, що викликає «нудьгу» своєю нескінченною інтенцією щодо «обговорення», інституціональної раціоналізації) концепції політики Юргена Габермаса, що орієнтована на досягнення консенсусу, Ш. Муфф розробляє агоністичну теорію [13], що живиться «адверсативним» (від англійського adversary – супротивник) розумінням політичного, відштовхується у своєму розумінні природи політичного від концепції К.Шмітта [14], який вважає основоположним політичним

відношенням взаємини типу «друг-ворог». Погоджуючись зі Шміттом в тому, що стосується ролі конфлікту у визначенні сутності політичного, Муфф разом з тим вважає імперативом сучасності необхідність практичного переформулювання характеру конфліктів – витіснення антагонізму «агонізмом» (заміни відносин ворожнечі відносинами суперництва).

Антагонізм при цьому не елімінується (подібно, на думку Муфф, неможливо), а «сублімується». Мета агонізму – утримати конфлікт в полі політичної боротьби, бо тільки відхід від стану ворожнечі забезпечує умови демократичного протікання і вирішення конфліктів. Винесення конфлікту зі сфери політичного означає, що сторони конфлікту перестають усвідомлювати себе зв'язаними «єдиним символічним простором», простором загальних ціннісних настанов. Але тільки при збереженні цього простору політика може бути демократичною, завдяки чому «конфлікуючі сторони, не знаходячи раціонального вирішення конфлікту, продовжують, незважаючи на це, визнавати легітимність своїх опонентів» [13, с. 194–195]. Це означає, що за суперничаючими сторонами зберігається гідність суб'єктів свободи. Тут Ш. Муфф ідейно змикається з Ганною Арендт, яка розглядала політику як простір індивідуальної свободи.

Непорозуміння, пов'язані з витлумаченням феномена політики, пояснюються, на думку Ж. Фройнда, зміщенням політичного й політики як практичної діяльності, бо, на жаль, надто часто автори вивчають як предмет політичної філософії суто конкретні історичні форми реалізації політичного начала. Між тим вони принципово розрізняються. Політика – це причинно обумовлена, ситуативна, мінлива за формою та орієнтацією діяльність з практичної організації суспільства; вона обумовлена також інтелектом, волею та свободою людини (в нашій інтерпретації це – політика як інституціональний феномен). Політика надає суспільству його структури, форми, створює конвенції, інститути, закони та правила, змінює ситуації й надає змогу людині адаптуватися до мінливих у просторі й часі умов. Політичне ж начало (в нашій трактовці – власне соціальне начало політики) відкривається людині

об'єктивно, воно не підкорюється її бажанням, його сутність не може бути довільно змінена. Через свою конкретну політичну діяльність людина формує і суспільство, і себе. Тому деміургом політики, за оцінкою Ж. Фройнда, є все ж таки людина, а не “сутнісні сили”, хоча вони й окреслюють межі її можливих маневрів.

На противагу таким політологам, як Жюльєн Фройнд, для якого політика «споконвічно субстанціальна по відношенню до суспільства як його сутність» [11, с. 25] і який підкреслює виключно автономний характер цієї сутності, Юліус Евола належить до авторів, які зводять політику до іншої інстанції, ніж є вона сама. Згідно з ним, політика залежить в кінцевому рахунку від етики і метафізики: вона є лише доповненням до особливої сфери принципів, які, замість того щоб її характеризувати і належати до неї власноруч, крім неї володіють власним джерелом, значенням і легітимністю. У той час як для Ж. Фройнда політика це «громадська діяльність, що має за свою мету забезпечити, спираючись на силу, засновану зазвичай на праві, безпеку від зовнішніх загроз і внутрішню гармонію окремого політичного організму через встановлення порядку посеред боротьби, що відбувається з різноманітності та розбіжності думок і інтересів» [15, с. 177], для Еволи вона є «виконанням велінь над-світу», тобто діяльністю, що здійснюється силами, чие джерело може перебувати тільки у сфері метафізики, силами, що ототожнюються з «трансцендентальним, нелюдським рівнем». «Основою справжньої держави, – пише Евола, – є трансцендентальність його принципу» [16, с. 18]. Звідси виводиться, що закони політичного життя не автономні, а похідні. Політика за своєю сутністю це не політика, а метафізика: будучи «перекладом», вона не має власної сутності. Саме тому, стверджує Евола, метафізик краще, ніж будь-хто інший, здатний сказати, з чого вона повинна складатися.

Якщо спробувати дати дефініцію політики безвідносно діяльності конкретного учасника політичного процесу чи масштабу їх протікання, а як суті соціальної взаємодії, то *політику можна визначити як процес розширення*

можливостей ресурсного забезпечення умов, необхідних соціальному суб'єктові для збереження своєї цілісності й для досягнення поставлених цілей в системі соціальних відносин. Політика як мистецтво можливого стає реальною практичною діяльністю лише за умов відповідної політичної культури соціального суб'єкта, яка вбачає у політичній діяльності органічну частину всіх соціальних контактів даного суб'єкта. Це дозволяє йому не знаходитися під владою стихійних соціальних сил і досягати поставлених цілей. При цьому орієнтація на владу як на універсальний ресурс не є абсолютною, оскільки завжди можлива «соціальна конвертація ресурсів», що дозволяє залучати до досягнення цілей більш адекватні ситуації ресурси. Якщо врахувати той факт, що у просторово-часовому континуумі “курс” ресурсів, за яким вони конвертуються, буває різним, стає зрозумілим і різноманіття форм та засобів політичної діяльності, і хибність відомої тези «Мета виправдовує засоби»: використання здавалося б, ефективного засобу в дійсності породжує низку непрогнозованих, а часто небажаних наслідків у реальності.

У визначенні політики, запропонованому нами, відображена сутність політичного процесу: соціальний суб'єкт у політичній діяльності прагне розширити свої можливості та вдосконалити можливості отримання енергії, грошей, влади та інформації для того, щоб мати свободу та власність, захищені системою права від зазіхань інших суб'єктів. Наявність свободи і власності дозволяє йому об'єктивувати свою волю в системі соціальних відносин, реалізувати свою суб'єктність, зберігаючи, тим самим, своє Я – цілісність своєї особистості. Тому *політичну реальність правомірно розглядати як екзистенцію соціальної суб'єктності.* Звідси сутність політичного процесу – це реалізація соціальної суб'єктності, а з урахуванням полісуб'єктності соціуму – це *становлення* соціальності, яке завжди має просторово-часову розмірність.

На думку В. Б. Кулікова, політична антропологія в її сьогоденнішому вигляді існує як певна заявка на інтеграцію всіх можливих підходів до людини у просторі політики – політології, юриспруденції, філософії, психіатрії, психології, психотерапії та менеджменту – і має не лише теоретичний зміст, але

й практичну технологічну складову. Тому питання, чи є політика самостійним субстанціальним утворенням чи вона є лише функцією соціального організму, однаково присутньою в усіх його частинах, належать не лише до метафізичного рівня. Власне політична антропологія обґрунтовує технологічну модель політики, а головним завданням технології є залучення людини до справжності політичного спілкування, якому притаманні не лише розвинені, але й крайні форми, що руйнують цілісність політичного простору.

Перевага антропологічного підходу полягає в тім, що він ставить в центр політичного аналізу людину, оскільки «сенсом і метою політичних відносин, носієм і топосом політики в усьому її розмаїтті є конкретна людина, в якій поєднані й ідеальне спонукання, і повсякденна реальність конкретного життя, конкретного зіткнення людських воель, конструкція та деструкція реальних символів існування» [6, с. 8]. Означений підхід, що дуже важливо, не намагається камуфлювати особисті інтереси під суспільні, розглядаючи перші як конституюючі елементи політики, проте при цьому зазначає їхній зв'язок з надіндивідуальними політичними феноменами, реалізацію буття останніх через і за допомогою буття людини. В. Б. Куліков вважає, що впевнено про політику можна сказати лише те, що вона торкається конкретного способу людської поведінки, дії, що належить до сукупності людських вчинків, пов'язана зі ставленням людини до інших людей, до свого місця в соціальній ієрархії. Сама політична дія, як і всі людські дії, завжди спрямована, вона завжди має певну мету й сенс. «Кожна конкретна людина ставить перед собою певні цілі й розв'язує певні задачі, переслідуючи цілком конкретні інтереси. ...політика – це задум і здійснення власне людських інтересів з урахуванням існування інтересів багатьох інших людей. Політично діє той, хто бере участь у взаємодії інтересів, у протистоянні й узгодженні власних намірів з намірами інших людей. Політика – це антропологія, тобто людське сполучення високих прагнень та ідеалів із земними потребами й бажаннями їх реалізації» [6, с. 8–9].

Антропологічний підхід враховує також багаторівневість і розмаїття форм політики: «політика – це все: і гранично широкі форми державної

політики, і гранично окремішні форми політики родинної» [6, с. 6]. Спів-буття цих форм досягається багатомірністю самої людини та її надлишковістю відносно кожної з них окремо, що проявляється в розмаїтті інтересів людини. «Індивідуальні інтереси та конфлікти синтезуються в групові, родинні, партійні, народні, державні, загальнолюдські. У свою чергу, ці глобальні інтереси отримують свій шанс бути, лише втілившись в індивідуальні. Проте у будь-якому випадку політична дія пов'язана з реалізацією власне людських задач і людським самоздійсненням. Тому буквально нічого людського (ненажерливості, пихи, егоїзму, святенництва, самовіддачі, альтруїзму тощо) політика не цурається» [6, с. 9].

Тож, в якості підвалин політики ми розглядаємо онтологічні характеристики соціального суб'єкта, діяльність якого, зрештою, і породжує феномен політики. За політикою стоїть не сублімація владних потенцій суб'єкта, а його онтологічна властивість – бути суб'єктом потреб [17]. Процес задоволення онтологічних потреб залучає соціального суб'єкта до мережі об'єктивних відносин, а отже, до мережі соціальних залежностей, формування якої і є політичною діяльністю суб'єкта, в якій реалізується його суб'єктність.

Як вже наголошувалося, антропологічний підхід, визначаючи всюдисущість політики, тим самим вказує на те, що в соціумі відсутнє специфічно політичне. На наш погляд, у найзагальнішому вигляді, *суттю політичного є становлення соціальності, соціальність побутує через політичне*. Соціальна підвалина політики дозволяє зробити **висновок**, що соціальні відносини є політичні відносини, незалежно від того, постають суб'єктами цих відносин великі соціальні групи чи окремі індивіди, чи є приводом участь у владних структурах чи ні. Однак, соціальне не тотожне політичному: це об'єктивний зміст форм і способів комунікації соціальних суб'єктів; та інтегративна властивість, що виникає на інтерсуб'єктивно облаштованій просторовості екзистенціальних можливостей конкретного існування, характеризує як самих суб'єктів, так і особливості стосунків, що виникають між ними. Політичне ж – це суб'єктивний зміст цієї взаємодії, і не

лише тому, що воно завжди характеризує теперішнє, але, насамперед, тому, що це результат взаємодії соціальних суб'єктів, які реалізують свої цілі (у суб'єктах об'єктивне міститься в їхніх якісних параметрах). Соціальне й політичне як надіндивідуальні параметри інтерсуб'єктивності сплавляють в екзистенції суб'єкта об'єктивне й суб'єктивне в таку властивість як суб'єктність – здатність реалізовувати свої можливості згідно з намірами й цілями.

Література:

1. Кузь О. М. Онтологічні засади політики / Т. Є. Гетало, О. М. Кузь // Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – №1/2009. – Харків : Право, 2009. – С. 114–123.
2. Гаджиев К. С. Политическая философия : [монография] / К. С. Гаджиев. – М. : Экономика, 1999. – 606 с. – (Системные проблемы России).
3. Соловьев А. И. Три облика государства – три стратегии гражданского общества / А. И. Соловьев // Полис. – 1996. – № 6. – С. 29–38.
4. Большой толковый социологический словарь (Collins). В 2-х т. / Пер. с англ. – М. : Вече, АСТ, 1999.
5. Ильин В. В. Политология : [учебник для вузов] / В. В. Ильин. – М. : Книжный дом «Университет», 2000. – 544 с.
6. Психология–политика–технология / Куликов В.Б., Тихомиров А.В., Ложкин А.И., Возилкин И.В.; МВД РФ Урал. юрид. ин-т. – Екатеринбург: Изд-во УрЮИ, 2001. – 106 с.
7. Balandier G. Anthropologie politique / G. Balandier . – Paris : PUF, 1967. – 237 p.
8. Balandier G. La Pouvoir sur sciences / G. Balandier. – Paris : Baland, 1980. – 188 p.
9. Ансар П. Современная социология / Пьер Ансар // Социологические исследования. – 1995. – № 12. – С. 132–138; 1996. – № 8. – С. 111–119.
10. Кравченко И. И. Власть и общество / И. И. Кравченко // Власть: Очерки современной политической философии Запада / отв. ред. В. В. Мшвениерадзе. – М. : Наука, 1989. – С. 37–64.
11. Freund, Julien. L'essence du potitique. – Paris : Sirey, 1965. – 764 p.
12. Муфф Ш. Политика и политическое / Шанталь Муфф ; пер. И. И. Мюрберг // Политико-философский ежегодник. Вып. 1. / Рос. акад. наук, Ин-т философии ; Отв. ред. И. К. Пантин. – М. : ИФРАН, 2008. – С. 88–102.

13. Муфф Ш. К агонистической модели демократии / Шанталь Муфф ; пер. с англ. А. Смирнова // Логос. – 2004. – № 2(42). – С. 180–197.
14. Шмитт К. Понятие политического / Карл Шмитт // Вопросы социологии. – 1992. – Т. 1. – № 1. – С. 37–45.
15. Freund, Julien. Qu'est-ce que la politique? – Paris : Seuil. – 1965. – 187 p.
16. Эвола Ю. Люди и руины. Критика фашизма: взгляд справа / Юлиус Эвола ; пер. с исп. В. В. Ванюшкиной. – М. : АСТ, АСТ МОСКВА, 2007. – 445 с.
17. Кузь О. М. Політична реальність як екзистенція соціальної суб'єктності / О. М. Кузь // Філософські перипетії. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Серія: філософія. – № 792'2008. – Х. : ХНУ, 2008. – С. 157 – 164.